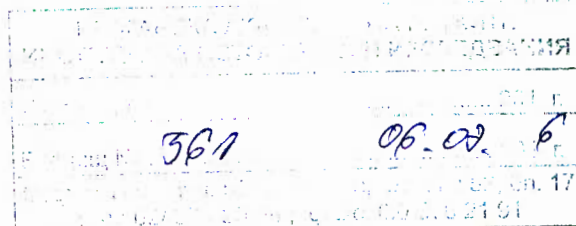


СТАНОВИЩЕ



от доц. д-р Даниел Вачков, Институт за исторически изследвания при БАН

на дисертационния труд на Симона Самуилова на тема:

„Образователните обменни програми в публичната дипломация на САЩ към ФРГ и НРБ (1969-1975 г.) – цели и резултати.“

за придобиване на научната и образователна степен „доктор“.

След Втората световна война развитието на международните отношения определят една съвсем нова политическа роля на САЩ - ролята на лидер на отстояващия демократичните ценности свят и основна сила, можеща да се противопостави на разрастващата се експанзия на Съветския съюз. За страна, която представлява най-голямата в света икономика, но същевременно има твърде кратка история на самостоятелна държава – към тогавашния момент малко повече от 150 г. - тази позиция на свърхсила налага изработването и провеждането на комплекс от политики, повечето от тях напълно нови, които да издигнат международния престиж и разширят политическото влияние на САЩ, както сред съюзническите, така и сред неутралните и противниковите държави. В богатия и разнообразен набор на средства за осъществяването на тази цел, публичната дипломация и по-специално образователния обмен с чуждите държави се превръща в „мек“, но много важен инструмент за разпространяване на американското влияние по света. И в този контекст на мисли може да се отбележи, че избраната от дисертанта тема не буди никакво съмнение за важната си научна значимост. За да се видят в цялост проявленията и резултатите от провежданата от САЩ политика в тази сфера съвсем правилно са изследвани два много различни по своя обхват и съдържание обекта – ФРГ – бивш смъртен враг през Втората световна война, но вече очертаващ се като важен съюзник в условията на Студената война, и България – най-верния и, като че ли, безпроблемен сателит на Съветския съюз. Освен че темата е научно значима, тя е и почти напълно неизследвана в българската историческа наука. Това е и най-съществения принос на представения дисертационен труд.

В увода г-жа Самуилова точно формулира целите, задачите и методологията на своето изследване. Коректно изяснява основните понятия и термини, използвани в текста. Още в тази част на работата тя показва, че познава задълбочено твърде обширната, преди всичко англоезична литература, засягаща както по-общи теми върху външната политика на САЩ, така и отделни аспекти на проучвания обект. Използван е и богат архивен материал от публикувани и непубликувани източници, което е позволило на дисертанта да направи редица собствени открития и да изложи оригинални аргументи в защита на тезите си. Но тук е мястото да се отбележи, че включените в заглавието хронологически граници от 1969-1975 изобщо не отговарят на далеч по-големия и по-пълнен исторически обхват на изследването, което и самия автор доста ясно е заявил в увода. Така че е необяснимо присъствието на тези години в заглавието. Далеч по-точно би било да се използва като ориентир Студената война, или дори да няма никакви хронологически граници – достатъчно е споменаването на официалното наименование на държавите, което красноречиво показва за кой период от тяхната история се отнася изследването.

Избраната структура на изложението е логична и спомага за постигане на целите на труда. Първа глава е посветена на изработването и провеждането на американската политика на „културен трансфер“ в чужбина. Г-жа Самуилова е разгледала традициите на американското образование в чужбина и го е съпоставила с достиженията в тази област на редица други европейски държави, като основателно е отбелязало, че в Европа до Втората световна война САЩ по-скоро изостават в това отношение. Съвсем правилно авторът свързва културните инициативи през този период с провежданата от Вашингтон политика на изолационизъм. Направен е и точен преглед на американските научни изследвания по въпроса и изобщо по дебата за провеждането на т. нар. „културен империализъм“. Отлично впечатление създава много балансираният и обективен анализ, който прави дисертантът на различните становища. Добре са представени целите, механизмите и средствата на американската „публична дипломация“ и отношението на държавната администрация с частните институции, осъществяващи културния трансфер.

Втора и трета глави са посветени конкретно на изследването – първата отнасяща се до образователния обмен с Федерална република Германия и следващата до научно-културните контакти с НРБ. За да открие мястото и ролята на ФРГ в американската политика на културен трансфер, докторантът прави кратък, но точен сравнителен

анализ с други западноевропейски държави, като излага основните характеристики и трудности пред американските инициативи. Показано е убедително, че не навсякъде те се приемат благосклонно, като се акцентира върху местните особености и фактори, които оказват влияние върху резултатите от провежданата от САЩ публична дипломация. Напълно аргументирано са изведени изводите, че като цяло американските образователни програми, и по-специално американският културен обмен имат успешен ефект върху обществени възприятия на германските граждани към американските ценности. И въпреки неодобрението на редица американски външно и вътрешнополитически действия, най-вече войната във Виетнам и мерките срещу движението на Мартин Лутер Кинг за премахване на расовата дискриминация, като цяло образът на САЩ в ФРГ остава положителен, за което огромна роля изиграва именно образователния обмен.

Главата, разглеждаща научно-образователните контакти на САЩ с НРБ е почти изцяло с приносен характер. Тя е изградена въз основа главно на информация от архивни източници и изследва редица въпроси, неразглеждани до този момент в българската историография. Много правилно г-жа Самуилова разглежда двустранните българо-американски отношения в по-широкия контекст на съветско-американските отношения и съответните етапи в развитието на международната обстановка в годините на Студената война. Добре са изяснение причините за доста ограничените контакти между двете страни – от българска – твърде строгия контрол и подбор на изпращаните от България специалисти, осъществяван от различни държавни и партийни структури, между които понякога няма координация – и от американска – ограничения научен интерес, изразен предимно от учени в хуманитарните области на науката. В тази част на изложението докторантката се ангажира с изпълнението на една трудна задача – да оцени резултатите за двете страни от този научно-образователен обмен. Като анализира различни източници на информация стига до аргументирани изводи, че въпреки твърде ограничения обмен, в сравнение с другите страни от Източния блок, той има немалко положителни резултати за развитието на българистиката в САЩ и за научните изследвания в България в природо-математическите и хуманитарните области на познанието.

В заключението докторантката представя в сравнителен план инициативите и достиженията на американската политика на образователен обмен във ФРГ и НРБ, като извежда основните специфики на политическата и културната среда в двете държави и

оттам стига до убедителните изводи за различните по размер и ефект резултати. В тази част са споменати, тъй като не са част от изследването на дисертационния труд, и засилените инициативи на САЩ в годините след падането на комунистическия режим в България, когато се забелязва рязко активиране на културно-образователния обмен.

След края на научното изложение се включени три документални приложения, които адекватно илюстрират направените в изследването тези и допълват и без друго немалката информация, изложена в текста.

Накрая бих заявил, че г-жа Симона Самуилова представя едно много задълбочено и аргументирано изследване върху значима и непроучена в българската историческа наука тема. С този труд тя се проявява като един изследовател с безспорен потенциал и бъдещ специалист по въпросите на американската политика и по-специално на българо-американските отношения.

С категорична убеденост призовавам уважаемото Научно жури да гласува ЗА присъждането на Симона Самуилова на научната и образователна степен доктор по история.

София

05.07.2016



доц. д-р Даниел Вачков